

OROSZ LÁSZLÓ

Egy új hidegháború?

A new cold war?

Absztrakt

A médiában – elsősorban az ukrajnai események következtében – egyre többet találkozunk az új hidegháború kifejezéssel. Valóban így van? A tanulmány azokat a helyszíneket igyekszik bemutatni, amelyeket az új hidegháború színtereiként emlegetnek, továbbá tanulmányom zárásaként a címben rejlő kérdésre is igyekszem választ adni.

Abstract

In the media – primarily due to events in Ukraine – we see more and more the term of „New Cold War”. Is that really so? The study presents those locations, which can be the new Cold War’s fields, furthermore at the end of the study I’ll answer the title question.

BEVEZETÉS

„A Balti-tenger melletti Stettintől az Adriai-tenger mentén fekvő Triesztig vasfüggöny ereszkedik le a kontinensre.” – hangzott Churchill híres, 1946. március 5-én mondott fultoni beszéde, amelyet sokan a hidegháború kezdetével azonosítanak. A hidegháború fogalmának kialakulásáról azonban kevesen szólnak. A „Cold War”, azaz a hidegháború kifejezést először egy amerikai szerző, Walter Lippmann használta 1947-ben. Művében a két szuperhatalom, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió viszonyát, a közvetlen katonai konfliktust elkerülő, befolyási övezetek kialakítására és növelésére irányuló ideológiai, politikai és gazdasági versengését jellemezte e fogalommal.¹

Az amerikai-orosz ellentét 1991 után sem szűnt meg. A kezdeti időszakban ugyan nem volt annyira érzékelhető a feszültség, az orosz identitás fokozatos erősödését követően azonban egyre több vitás kérdés látott napvilágot. Az elmúlt időszakban naponta találkozhattunk a médiában olyan hangzatos szalagcímekkel miszerint az USA és Oroszország között „kitört a második hidegháború.” Elsősorban az Ukrajnában kialakult válság és pol-

¹ LIPPMANN, Walter: The Cold War: A Study in U.S. Foreign Policy. Harper Publisher, New York, 1947.

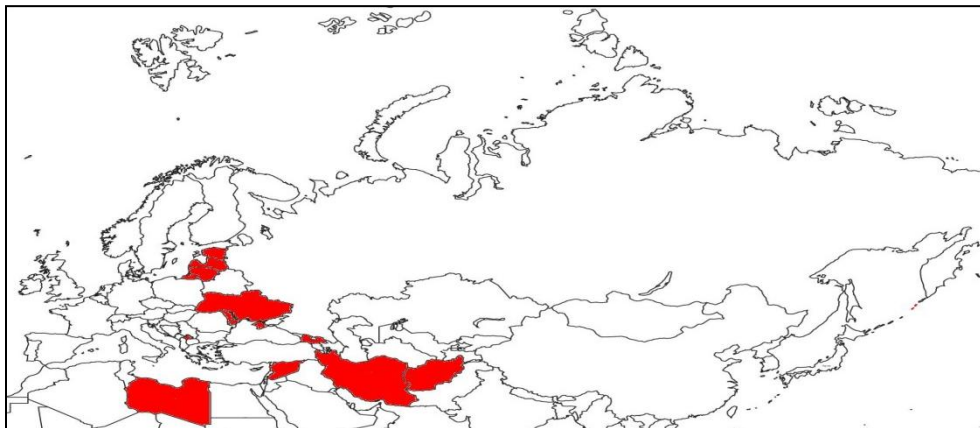
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

gárháború hatására jelentek meg ehhez hasonló újságcikkek, azonban nem ez az első alkalom, hogy újságírók, elemzők egy bizonyos csoportja az új hidegháború kifejezést használná. A Szovjetunió felbomlását követően több olyan eseményre is sor került, amely az orosz-amerikai kapcsolatok egyik mélypontjaként értékelhető, ilyen volt például a koszovói válság, az orosz-grúz ötnapos háború, vagy a még napjainkban is zajló ukrán válság.

Jelen tanulmányban nem a jelenleg is zajló ukrán konfliktus gyökereit, annak kiváltó okait és következményeit szeretném elemezni, csupán azokat a helyszíneket kívánom bemutatni, amelyeket az „új hidegháború” színtereiként emlegetnek. Az egyes országoknál, területeknél nem kívánom részletesen bemutatni a történelmi előzményeket, csupán az orosz-amerikai ellentét lényegét szeretném ismertetni. A cikk megírása során törekedtem az objektivitásra, ezért az egyes helyszíneknél nem az orosz fél magatartásának vagy az amerikai szankciók jogosságát kívánom bebizonyítani, egyedül a felek érdekeit, s politikai, diplomáciai következetességét mutatom be. Továbbá az értekezés végén igyekszem arra a kérdésre választ adni, hogy valóban egy új hidegháborúról van-e szó, vagy csak egy, az újságírók által rosszul értelmezett és felkapott nemzetközi kapcsolatrendszer újabb állomásáról.

AZ ÚJ HIDEGHÁBORÚ HELYSZÍNEI²

1. sz. ábra: Az új hidegháború helyszínei (Az ábrát szerkesztette: Orosz László)

² A fejezet címe megegyezik a *Heti Világgazdaság* című folyóirat 2014. évi 13. szám 14. oldalán található cikk címével, a fejezetben megjelölt államok pedig azonosan a fent említett forrásoldalon található térképen jelzett államokkal.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

KALINYINGRÁDI KÖRZET

Az orosz exklávé 1945. július 17-e óta hivatalosan is orosz fennhatóság alatt áll, s a területén állomásozó orosz haderő, azon belül is a haditengerészet biztosítja Oroszország számára a Balti-tengeren való jelenlétet. Mivel a terület nincs közvetlen összeköttetésben az anyaországgal, biztonságát jelentősen befolyásolja a vele határos NATO és EU tagországok kül-, biztonság- és gazdaságpolitikája.³

ÉSZTORSZÁG, LITVÁNIA ÉS LETTORSZÁG

A három baltikumi állam ugyan közvetlenül nem sorolható a válságócok közé, azonban területükön jelentős számú orosz kisebbség él,⁴ s emiatt joggal tarthatnak a területükön kialakuló zavargásoktól.⁵ A három északi állam aggodalommal tekint az ukrajnai megmozdulásokra, s a Krím bekebelezése is nagy félelmet keltett a három ország vezetésében. Az ukrajnai válság hatására azt kérik Európától, hogy ítéljék el Oroszország tetteit, és minél hamarabb kezdjék meg a válság kezelését.⁶

UKRAJNA

Az elmúlt időszakban jelentős átalakulásoknak lehetünk szemtanúi a Krím-félszigeten. 2013 novemberében az ukrán kormány bejelentette, hogy nem fogják aláírni a társulási és szabadkereskedelmi szerződést az Európai Unióval. Ezt követően az ellenzéki pártok demonstrációt szerveztek, amelyen több százezer vettek részt, s az államfő lemondását követelték. A tüntetés több hétig tartott, mely során a civil aktivisták és a belbiztonsági erők között több összecsapásra is sor került, ahol közel száz ember vesztette életét. Miközben az ellenzéki tüntetők Kijev főterén barikádozták el magukat, addig a Krím-félszigeten, Sze-

³ A témáról lásd bővebben: BARABÁS Anett: A Kalinyingrádi terület stratégiai jelentősége, helye, szerepe az orosz biztonságpolitikában és hatása Európa biztonságára. (Doktori értekezés) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008. 19-71.p.

⁴ A CIA World Factbook adatai alapján: Az Észtország élő 1.257.921 fős lakosságának 24,8%-a orosz, emellett 29,6%-a orosz anyanyelvű. Litvánia lakossága 3.505.738 fő, ennek 5,8%-a az orosz kisebbséghez tartozik, illetve 8%-a beszél oroszul. Lettország 2.165.165 fős lakosságának 26,2%-át teszi ki az orosz kisebbség, míg 33,8%-a beszél oroszul. CIA: The World Factbook – Europe. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html (Letöltés ideje: 2014.07.08.)

⁵ Litvánia után Lettországban is betiltották az orosz állami csatornák sugárzását, mivel azok fegyveres lázadásra szólították fel az orosz ajkú lakosságot. Латвия на три месяца отключает российский канал за "военную пропаганду". <http://www.mk.ru/politics/world/article/2014/04/07/1009892-latviya-na-tri-mesyatsa-otklyuchaet-rossiyskiy-kanal-za-quotvoennuyu-propaganduquot.html> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

⁶ Эстония, Латвия и Литва призвали Европу осудить насилие на Украине. <http://rus.postimees.ee/2671492/jestoniija-latviija-i-litva-prizvali-evropu-osudit-nasilie-na-ukraine> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

vasztopolban a többségben élő orosz népesség⁷ is tüntetést szervezett, mégpedig az orosz csapatok bevonulása mellett. Pár nappal később meg is jelentek az orosz katonákat szállító harcjárművek, azonban ezek nem tartózkodtak huzamosabb ideig az országban. 2014. február 27-én orosz önkéntesek foglalták el a krími parlament épületét és kitűzték rá az orosz zászlót. Az orosz erők azután vonultak be és vették ellenőrzésük alá a félszigetet, miután Szerkhij Akszjonov, a Krím új miniszterelnöke személyesen Vlagyimir Putyintól kért segítséget. Ugyan a törvényhozás elfogadta, és március 18-án Vlagyimir Putyin is aláírta a Krím és Szevasztopol Oroszországhoz való csatlakozásáról szóló referendumot,⁸ a nemzetközi közösség jelentős része azonban nem hajlandó elfogadni az orosz intervencióból született döntést. Nem sokkal a Krím csatlakozása után Donyeck és Harkov is kikiáltotta függetlenségét, valamint Oroszországhoz való csatlakozási szándékukat.

Mivel az ukrán válságnak még koránt sincs vége, nem lehet tudni meddig megy el Oroszország határainak kiszélesítésével, s hogy a Nyugat milyen intézkedéseket fogantossit Moszkvával szemben. Az ukrán konfliktus legfontosabb eseményeit az 1. sz. táblázat szemlélteti.

2013. november 21-től: Tiltakozás az EU társulási egyezmény elutasítása miatt.
2013. november 29-30.: A Berkut különleges rendőri egységei megkísérik szétverni a tiltakozást.
2013. november 30-tól: Tiltakozás a rendőri fellépés ellen.
2013. december 17.: Janukovics-Putyin megállapodás.
2014. január 16.: Az alapvető szabadságjogokat erősen korlátozó törvénycsomag elfogadása.
2014. január 19-23.: A majdani önvédelmi csoportok és rendőrség utcai harcai.
2014. január 23.: A hatalom és az ellenzék tárgyalásai.
2014. február 18.: Ellenzéki kezdeményezés az alkotmánymódosításról.
2014. február 18-21.: A majdani önvédelmi csoportok és rendőrség utcai harcai.
2014. január 21.: Janukovics és az ellenzéki pártok megállapodása (EU közvetítéssel).
2014. február 21-27.: Janukovics elmenekül.
2014. február 28 - március 4.: Orosz agresszió Ukrajna ellen (a Krím megszállása).

⁷ A Krím etnikai képének változása. <http://oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=977> (Letöltés ideje: 2014.08.02.)

⁸ Путин подписал договор о сдаче Крыма со своими марионетками. <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/18/7019409/> (Letöltés ideje: 2014.08.02.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

2014. március 16.: Krími népszavazás.

2014. április 7.: „Donyeck-i Népköztársaság”.

2014. július 17.: MH-17 lelővése.

1. sz. táblázat: Az ukrán események áttekintő vázlata.⁹

GRÚZIA

Oroszország ugyan győztesen került ki a 2008-ban kirobbant ötnapos háborúból, ugyanakkor gazdaságát jelentősen megviselték a háborúval járó katonai kiadások. A háborút követően egyedül óriási nyersanyagkészleteinek köszönhetően, hogy az ország gazdaságilag nem ment tönkre, épp ellenkezőleg, hadiipara fejlődésnek indult. Augusztus 12-én ugyan a felek elfogadják a francia elnök (Nicolas Sarkozy) által előkészített békeszerződést, a konfliktus nem szűnt meg. Augusztus 26-án Oroszország elismerte Grúzia két szakadár tartományának, Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét, s jelentős orosz katonai erő maradt¹⁰ a térségben, hogy biztosítsák az oroszbarát területek biztonságát.¹¹

MOLDOVA

Korábban a Szovjetunióhoz tartozó Dnyeszter Menti Moldáv Köztársaság¹² a Moldáviával kötött 1992. július 21-ei béke értelmében független állam.¹³ Ezt követően bevezették az orosz közigazgatást, s az orosz lett a hivatalos nyelv, a terület biztonságát pedig orosz békefenntartók szavatolják. A területen 2006. szeptember 17-én népszavazást tartottak az állam további státuszáról, melynek eredményeként a lakosság 97%-a az Oroszországhoz való csatlakozás mellett döntött, így a Kalinyingrádi területhez hasonlóan egy újabb exklávé jött (volna) létre.¹⁴ A terület függetlenségét azonban sem a nemzetközi közösség, sem Moldávia nem ismeri el. Az ukrán válság hatására a Dnyeszteren Túli Köztársaság

⁹ Juhász József, Sz. Bíró Zoltán és Tálás Péter „Az ukrán válságról” c. panelbeszélgetése a XV. Euroatlanti Nyári Egyetemen. (2014.07.30.)

¹⁰ PUKHOV, Ruslan: The Tanks of August. Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moszkva, 2010. 142.p.

¹¹ Az orosz-grúz háború történetéről bővebben: SEBŐ László: Oroszország-Grúzia: háború a Kaukázusban és ami mögötte van. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009.

¹² Ismert neve továbbá: Dnyeszteren Túli Köztársaság; Dnyeszteren Túli Terület; Transznisztria.

¹³ Agreement on principles of a peaceful settlement of the armed conflict in the Transnistrian region of the Republic of Moldova. <http://www.stefanwolff.com/files/Russian-Moldovan-Ceasefire-Agreement.pdf> (Letöltés ideje: 2014.07.08.)

¹⁴ Transnistrische Moldawische Republik (Moldávia), 17. September 2006 : Verzicht auf Unabhängigkeit. <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md022006> (Letöltés ideje: 2014.07.08.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

vezetőiben újra felerősödött az elszakadás iránti vágy, s keresik az Oroszországhoz való közeledés lehetőségét.¹⁵

Koszovó

A Szovjetunió felbomlását követően a jogutód Oroszország és a Nyugat között ugyan nem volt teljes az összhang, mégsem alakult ki nyílt konfrontáció. Az 1999. március 24-ei – érvényes BT felhatalmazással nem rendelkező – NATO-hadműveletet követően a két fél között mégis megromlott a viszony. Oroszország joggal érezhette, hogy a Nyugat figyelmen kívül hagyta véleményét, és nem egyenrangú félként tekintett rá,¹⁶ s ez nagyban meghatározta az ország külpolitikáját.

Oksana Antonenko, a Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézetének¹⁷ munkatársa által írt tanulmányban három fő elemet hangsúlyozott ki. Elsőként a Szerbiával fenntartott jó, elsősorban gazdasági kapcsolatokat emelte ki a szerző. Oroszország nem nézett jó szemmel a Nyugat albán oldalon történő beavatkozására, mivel attól tartott, hogy ezt követően a megerősödő albánok etnikai tisztogatásokat hajtanak végre. A második tényező az a dominóhatástól való félelem volt, amelyet a NATO érvényes mandátum nélküli beavatkozása váltott ki. Oroszország attól tartott, hogy Koszovó esete precedenst jelentene az orosz területeken élő nemzetiségek számára. Más szemszögből viszont, ha Oroszország elismeri a beavatkozás legitimitását, akkor példaként szolgálhat az olyan oroszbarát népek számára, mint az abházok vagy a dél-oszétok. A harmadik, egyben utolsó elem pedig Putyin határozott fellépése a Nyugattal szemben (lásd: az orosz erők által elfoglalt pristinai repülőter).¹⁸

Sokan úgy tartják, hogy a Szovjetunió felbomlását követően a délszláv, és benne a koszovói válság volt az első olyan nemzetközi esemény, amely választás elé állította az orosz vezetést, s nagyban meghatározta az orosz-amerikai, így az orosz-NATO viszonyrendszer.¹⁹

¹⁵ Oroszországhoz csatlakozna Transznisztria. <http://www.kronika.ro/kulfold/oroszorszaghoz-csatlakozna-transznisztria> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

¹⁶ SZ. BÍRÓ Zoltán: Moszkva és Koszovó: Világhatalom hanyatlása és ébredése. In: História, 2007. XXIX. évf. 2. sz. 30-31.p.

¹⁷ International Institution for Strategic Studies. Az intézmény hivatalos honlapja: <https://www.iiss.org/>

¹⁸ Miután Szerbia területén lezárultak a NATO-bombázások, és a KFOR átvette a helyi erőktől a térség rendezésének feladatát, Oroszország sérelmezte, hogy nem kapott önálló ellenőrzési területet, ezért 1999. június 12-én csapataival elfoglalta a pristinai repülőteret. Az eset során fegyveres harcokra nem került sor, ugyanis az orosz erő utánpótlás nélkül maradt, s a KFOR erők ezt kihasználva megvárták, míg az orosz fél önszántából feladja a repülőteret. ANTONENKO, Oksana: Russia and the Deadlock over Kosovo. http://www.ifri.org/downloads/ifri_kosovo_antonenko_ang_july2007.pdf 10.p. (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

¹⁹ HOLBROOKE, Richard: Russian's Test in Kosovo. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/12/AR2007031200972.html> (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

LÍBIA

Oroszország nagy valószínűséggel már bánja, hogy 2011. március 17-én nem vétőzta meg az ENSZ BT 1973. számú határozatát, amely többek között egy repüléstilalmi zóna felállítását írta elő és felhatalmazta a külföldi csapatokat, hogy a polgári lakosság védelme érdekében mindent tegyenek meg.²⁰

Az elsősorban orosz gazdaság számára – energiahordozók szempontjából – fontos észak-afrikai államot csak a katonai műveleteket követően vette védelmébe az orosz vezetés, mondván a BT határozat nem terjed ki az erő alkalmazására. Putyin élesen bírálta az Egyesült Államok politikáját, s elítélte a más államok belügyeibe beavatkozó műveletet. Amíg a nyugati hatalmak intézkedései csupán a társadalmi megmozdulásokra terjedtek ki, addig az orosz képviselő semleges nézőként szemlélte az eseményeket. Az orosz érdekeket sértő katonai intervenció megkezdésével azonban az orosz-amerikai ellentét újból előtérbe került.²¹

SZÍRIA

Az orosz-szír kapcsolatok a közel-keleti állam függetlenségéig nyúlnak vissza, amikor is az Asszád család és a Szovjetunió között elsősorban egy katonai szövetség jött létre, ami a nagymennyiségű szovjet fegyverszállításokban mutatkozott és mutatkozik meg. 1971-től kezdve a szovjet/orosz állam haditengerészeti kikötőt bérel Tartús városában, így biztosítják az orosz haditengerészeti jelenlétet a Földközi-tengeren. A két állam 1980-ban kölcsönös barátsági és együttműködési megállapodást írt alá,²² melyet három évvel később egy nukleáris együttműködési egyezmény is megerősített. A Szovjetunió szétesését követően a kapcsolatok elhidegültek, amely a fegyverkereskedelmet jelentős mértékben visszavetette. A két állam közötti viszony helyreállása Putyin második elnöki érájához köthető. Oroszország számára több szempontból is fontos volt a közel-keleti állam szövetsége: az orosz kormány nagy jelentőséget tulajdonított a tartúsi bázis fenntartására; az orosz fegyverexport jelentős részének célállomása Szíria; továbbá a szír adósságokat olajberuházásokkal fizette ki a kormány.²³ Többek között az előbb említett okok miatt nem fogadott el az orosz

²⁰ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1973. (2011) számú határozata.

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%282011%29 (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

²¹ TÜRKE András (et.al.): A líbiai beavatkozás motivációi és nemzetközi megítélése. http://nit.uni-nke.hu/downloads/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_4.pdf 9-11.p. (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

²² Договор о дружбе и сотрудничестве между Союзом Советских Социалистических Республик и Сирийской Арабской Республикой. <http://mikhailosherov.livejournal.com/344327.html> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²³ Kreutz, Andrej: Syria: Russia's Best Asset in the Middle East.

<http://www.ifri.org/downloads/kreutzengrussiasyrianov2010.pdf> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

kormány olyan ENSZ BT határozatokat, melyek a közel-keleti állammal szemben szankciókat fogyanatosítottak volna.²⁴

IRÁN

Az Iráni Iszlám Köztársaság és az Oroszországi Föderáció jó kapcsolata elsősorban gazdasági alapokon nyugszik. Az iráni atomprogram 1975-re nyúlik vissza, amikor is egy német cég elvállalta egy bushehri atomreaktor megépítését, azonban az iszlám forradalom 1979-es győzelmét követően felfüggesztették a munkálatokat. Az atomreaktor befejezését Oroszország vállalta, melyről 1992-ben a felek alá is írtak egy megállapodást.²⁵ Az elkészült reaktort 2010 augusztusában adták át, s 2014-ben már hivatalossá vált, hogy orosz segítséggel további két atomreaktort fognak építeni. Irán a szolgáltatásokért cserébe napi 500 ezer hordó kőolajjal fizet, s további százmillió hordókról folynak tárgyalások.²⁶ Ezen adatok ismeretében már világos, hogy Oroszország miért vétózott meg több, Irán ellen irányuló szankciót tartalmazó ENSZ BT határozatot,²⁷ s válhat a jövőben az amerikai-orosz nézeteltérések egyik alapjává.

AFGANISZTÁN

A NATO-orosz kapcsolatok egyik legjelentősebb eredménye Afganisztán. A NATO-Oroszország Tanács (NRC – NATO-Russia Council) 2005 óta folytat kábítószer-ellenes kiképzést több közép-ázsiai országban, köztük Afganisztánban is. 2008 óta pedig részt vesz a NATO ISAF műveletének támogatásában, elsősorban az országon keresztülhaladó tranzitútvonalak biztosításával,²⁸ melyet 2012-ben további légi és szárazföldi szállítási vonalakkal növeltek.²⁹ Azonban a két fél közötti viszony megromlása jelentősen hátráltatná az Oroszországon keresztülhaladó utánpótlás-szállításokat. További problémát jelenthet-

²⁴ Россия наложила вето на заявление ООН по Сирии.

<http://www.vedomosti.ru/politics/news/21075911/rossiya-nalozhila-veto-na-zayavlenie-oon-po-sirii> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²⁵ Соглашение между правительством Российской Федерации и правительством Исламской Республики Иран о сотрудничестве в сооружении на территории ирана атомной электростанции. [http://www.mid.ru/bdomp/graf_site.nsf/webrus/19920190/\\$FILE/92_190.tif](http://www.mid.ru/bdomp/graf_site.nsf/webrus/19920190/$FILE/92_190.tif) (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²⁶ GUTTERMAN, Steve: Iran says Russia could build nuclear reactor in exchange for oil. <http://www.reuters.com/article/2014/02/17/us-russia-iran-oil-idUSBREA1G0DM20140217> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²⁷ SOLOMON, Jay: China, Russia Resist Sanctions Against Iran. <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052970204517204577042490257658040> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²⁸ ISAF's Strategic Vision. http://www.nato.int/cps/en/SID-AC200125-C83D01EE/natolive/official_texts_8444.htm?selectedLocale=en (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

²⁹ Questions and Answers on ISAF transit and Russia. <http://www.nato-russia-council.info/en/articles/2012-07-18-nrc-transit-agreement-qa/> (Letöltés ideje: 2014.04.05.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

nek az országban jelenlévő iszlamista csoportok, melyeknek a 2014-es NATO erők kivonását követően lehetőségük nyílik a környező területeken növelni befolyásukat, amely komoly hatással lesz Oroszországra is.³⁰

KURIL-SZIGETEK

A Kuril-szigetek Hokkaido és a Kamcsatka-félsziget között 1.200 km hosszan elterülő szigetcsoport, amely 56 kisebb szigetből áll.³¹ Az orosz-japán határviták azonban csak négy déli szigetet érintenek, ezek: Iturup, Kunasir, Sikotan és Habomai. A szigetek hovatarozásáért folytatott vita még az első világháború előtti időkre nyúlik vissza. A történelem során több szerződés látott napvilágot, amelyek – úgy tűnt – rendezték a csendes-óceáni szigetek területi hovatarozását, s még több tárgyalásra került sor a japán és az orosz (szovjet) fél között, azonban mind a mai napig nem sikerült megoldást találni a problémára, s ami még nagyobb gondot okoz, hogy a két állam között máig nem született a második világháborút lezáró békeszerződés.

Az ok, amiért a két ország nem hajlandó lemondani a körülbelül 5.000 km²-es területről rendkívül összetett. Egyaránt tartalmaz belpolitikai, biztonsági, illetve gazdasági tényezőket is. A felek elég hosszú ideje küzdenek a szigetek feletti uralomért, s ez nemcsak a vezető elit harca, hanem a társadalom is szorosán kiáll országuk érdekei mellett. Egy 2012-es orosz hírportálon megjelent cikkből világosan látszik, hogy a politikai pártok egységes álláspontot képviselnek. Nem engedhetik meg maguknak, hogy a szigetek lemondásával a posztszovjet-térség más szakadár népei is ragaszkodjanak az államtól való elszakadáshoz. A kérdés gazdasági vetületében meg kell említeni a környező vizek gazdag halállományát, a szigetekeken található értékes erdőterületeket, valamint a kontinentális talapzatban található kőolaj és földgáz tartalékokat. Végezetül ki kell hangsúlyozni a szigetek stratégiai jelentőségét, amely abból fakad, hogy kijáratot biztosít az orosz flotta számára a Csendes-óceánra. Ha a szigetek Japán fennhatóság alatt lennének, Oroszországot jelentősen korlátoznák a nyílt tengerre való kijutásban, a szigetekeken létrehozott katonai támaszpontok pedig nagymértékben fenyegetnék Oroszország biztonságát.³²

KÖVETKEZTETÉSEK

Igaz, hogy a fent említett helyszínek mind az 1947-1985 között fennálló hidegháborús szembenállásra emlékeztetnek, azonban fontos kihangsúlyozni azoknak a sajátos elemeknek a hiányát, melyek megléte nélkülözhetetlen, ahhoz hogy hidegháborúról beszélhes-

³⁰ Афганистан след 2014.

http://bulgarian.ruvr.ru/2013_02_14/Afganistan-sled-2014/ (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

³¹ Kuril Islands. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325284/Kuril-Islands> (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

³² KULCSÁR István: A Kuril-szigetek és az orosz-japán békeszerződés. In: Nemzet és Biztonság. 2012. V. évf. 1. sz. 37-38.p.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

sünk. Ezen tényezők a következők: ideológiai (szocializmus ⇔ kapitalizmus); szuperhatalmi (Szovjetunió ⇔ USA); szövetségi (Varsói Szerződés ⇔ NATO) szembenállás, továbbá a katonai erőviszonyok sem tükrözik a korábbi korszak, egy egész világra kiterjedő háború kirobbanásának lehetőségét. Ezt a következtetést erősíti meg Anders Fogh Rasmussen 2014. április 2-án tett nyilatkozata is, melyben kihangsúlyozza: „*Nincs hidegháború, mivel nincsenek szembenálló tömbök és ideológiák.*”³³

Egy másik felfogás szerint azonban a kor előrehaladtával ahogy az eszközök, úgy a fegyvetések is átalakultak. Oroszország gazdasági visszaesése nem teszi számára lehetővé a fegyverkezési versenyt, így a nukleáris töltetek elsősorban pszichológiai tényezőként szolgálnak. Az atomfegyverek és a robbanótöltetek kora lejárt, az új korban a diplomácia, a pénz, a propaganda és a természetes erőforrások jóval nagyobb szerepet játszanak.³⁴

Összegezve megállapítható, hogy bár az értekezésben bemutatott helyszínek kísértetiesen hasonlítanak a több mint húsz éve lezárult hidegháborús szembenállásra, a fent említett tényezők azonban azt bizonyítják, hogy a Walter Lippmann által 1947-ben megalkotott kifejezéssel mégsem jellemezhetjük a jelenlegi orosz-amerikai ellentétet. Mindazonáltal bátran kijelenthetjük, hogy az előzőekben tárgyalt szinterek jelentős hányada válsággóc-ként van számon tartva, s a jövőben meghatározó szerepet fognak játszani az Amerikai Egyesült Államok és az Oroszországi Föderáció kapcsolatában.

Kulcsszavak: hidegháború, Kalinyingrád, Baltikum, Ukrajna, Grúzia, Moldova, Koszovó, Líbia, Szíria, Irán, Afganisztán, Kuril-szigetek.

Keywords: Cold War, Kaliningrad, Baltics, Ukraine, Georgia, Moldova, Kosovo, Libya, Syria, Iran, Afghanistan, Kuril Islands

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Афганистан след 2014. http://bulgarian.ruvr.ru/2013_02_14/Afganistan-sled-2014/ Letöltés ideje: 2014.04.04.
2. Agreement on principles of a peaceful settlement of the armed conflict in the Transnistrian region and the Republic of Moldova. <http://www.stefanwolff.com/files/Russian-Moldovan-Ceasefire-Agreement.pdf> Letöltés ideje: 2014.07.08.
3. ANTONENKO, Oksana: Russia and the Deadlock over Kosovo. http://www.ifri.org/downloads/ifri_kosovo_antonenko_ang_july2007.pdf Letöltés ideje: 2014.04.04.
4. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1973. (2011) számú határozata.

³³ Генсек НАТО: Альянс никогда не имел намерений нападать на Россию. <http://www.ng.ru/news/462501.html> (Letöltés ideje: 2014.04.04.)

³⁴ LUCAS, Edward: The New Cold War – Putin's Russia and the Threat to the West. Palgrave Macmillan, New York, 2009. 10.p.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

- http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%282011%29 Letöltés ideje: 2014.04.04.
5. A Krím etnikai képeének változása. <http://oroszvilag.hu/?t1=tortenelem&hid=977> Letöltés ideje: 2014.08.02.
 6. BAKER, Peter: In Not a Cold War, a Return to a Chilly Rivalry. http://www.nytimes.com/2014/03/19/world/europe/if-not-a-new-cold-war-a-distinct-chill-in-the-air.html?hp&_r=1&version=meter+at+5®ion=FixedCenter&pgtype=article&priority=true&module=RegiWall-Regi&action=click Letöltés ideje: 2014.04.04.
 7. BARABÁS Anett: A Kalinyingrádi terület stratégiai jelentősége, helye, szerepe az orosz biztonságpolitikában és hatása Európa biztonságára. (Doktori értekezés) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008.
 8. CIA: The World Factbook – Europe. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_eur.html Letöltés ideje: 2014.07.08.
 9. Договор о дружбе и сотрудничестве между Союзом Советских Социалистических Республик и Сирийской Арабской Республикой. <http://mikhailosherov.livejournal.com/344327.html> Letöltés ideje: 2014.04.05.
 10. Эстония, Латвия и Литва призвали Европу осудить насилие на Украине. <http://rus.postimees.ee/2671492/jestonia-latvija-i-litva-prizvali-evropu-osudit-nasilie-na-ukraine> Letöltés ideje: 2014.04.05.
 11. Генсек НАТО: Альянс никогда не имел намерений нападать на Россию. <http://www.ng.ru/news/462501.html> Letöltés ideje: 2014.04.04.
 12. GUTTERMAN, Steve: Iran says Russia could build nuclear reactor in exchange for oil. <http://www.reuters.com/article/2014/02/17/us-russia-iran-oil-idUSBREA1G0DM20140217> Letöltés ideje: 2014.04.05.
 13. HOLBROOKE, Richard: Russian's Test in Kosovo. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/12/AR2007031200972.html> Letöltés ideje: 2014.04.04.
 14. ISAF's Strategic Vision. http://www.nato.int/cps/en/SID-AC200125-C83D01EE/natolive/official_texts_8444.htm?selectedLocale=en Letöltés ideje: 2014.04.05.
 15. KULCSÁR István: A Kuril-szigetek és az orosz-japán békeszerződés. In: Nemzet és Biztonság. 2012. V. évf. 1. sz. 29-39.p.
 16. Kreutz, Andrej: Syria: Russia's Best Asset in the Middle East. <http://www.ifri.org/downloads/kreuzengrussiasyrianov2010.pdf> Letöltés ideje: 2014.04.05.
 17. Кто перешел красную линию? <http://www.rg.ru/2014/03/14/koen.html> Letöltés ideje: 2014.04.04.
 18. Латвия на три месяца отключает российский канал за "военную пропаганду". <http://www.mk.ru/politics/world/article/2014/04/07/1009892-latvija-na-tri-mesyatsa-otklyuchaet-rossijskiy-kanal-za-quotvoennuyu-propaganduquot.html> Letöltés ideje: 2014.04.05.
 19. LIPPMANN, Walter: The Cold War: A Study in U.S. Foreign Policy. Harper Publisher, New York, 1947.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

20. LUCAS, Edward: The New Cold War – Putin's Russia and the Threat to the West. Palgrave Macmillan, New York, 2009.
21. Oroszországhoz csatlakozna Transznisztria.
<http://www.kronika.ro/kulfold/oroszorszaghhoz-csatlakozna-transznisztria> Letöltés ideje: 2014.04.05.
22. PUKHOV, Ruslan: The Tanks of August. Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moszkva, 2010.
23. Путин подписал договор о сдаче Крыма со своими марионетками.
<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/18/7019409/> Letöltés ideje: 2014.08.02.
24. Россия наложила veto на заявление ООН по Сирии.
<http://www.vedomosti.ru/politics/news/21075911/rossiya-nalozhila-veto-na-zayavlenie-oon-po-sirii> Letöltés ideje: 2014.04.05.
25. Соглашение между правительством Российской Федерации и правительством Исламской Республики Иран о сотрудничестве в сооружении на территории ирана атомной электростанции.
[http://www.mid.ru/bdcomp/graf_site.nsf/webrus/19920190/\\$FILE/92_190.tif](http://www.mid.ru/bdcomp/graf_site.nsf/webrus/19920190/$FILE/92_190.tif) Letöltés ideje: 2014.04.05.
26. SOLOMON, Jay: China, Russia Resist Sanctions Against Iran.
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052970204517204577042490257658040> Letöltés ideje: 2014.04.05.
27. Statement by NATO Foreign Ministers. http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_108501.htm Letöltés ideje: 2014.04.04.
28. Transnistrische Moldawische Republik (Moldawien), 17. September 2006 : Verzicht auf Unabhängigkeit. <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=md022006> Letöltés ideje: 2014.07.08.
29. TRENIN, Dmitri: Welcome to Cold War II.
http://www.foreignpolicy.com/articles/2014/03/04/welcome_to_cold_war_ii Letöltés ideje: 2014.04.04.
30. TÜRKE András (et.al.): A líbiai beavatkozás motivációi és nemzetközi megítélése.
http://nit.uni-nke.hu/downloads/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_4.pdf Letöltés ideje: 2014.04.04.
31. Questions and Answers on ISAF transit and Russia.
<http://www.nato-russia-council.info/en/articles/2012-07-18-nrc-transit-agreement-qa/> Letöltés ideje: 2014.04.05.